

לכבודו? (146)

אלא ודאי שההספד הוא משום כבודו של המת, ולכך היה מותר לו לעכב את קבורתה של שרה שהרי זה לכבודה.

ודוחה הגמרא: אף אם ההספד הוא רק לכבודו של אברהם היה מותר לו לעכב את קבורתה כי שרה גופה ניהא לה שתתעכב קבורתה כי היכי דמייקר בה אברהם כדי שאברהם יתכבד על ידי הספדה.

תא שמע: נאמר "וספדו לו כל ישראל וקברו אותו".

ואי אמרת משום יקרא דחיי הוא, וכי הנך בני יקרא ניהו? הלא כל בית ירבעם הנותרים היו רשעים ומדוע צריך לכבדם על ידי ההספד של אותו בן?

ודוחה הגמרא: אף אם הוא משום כבוד החיים, מכל מקום ניהא להו לצדיקיא דמייקרי בהו אינשי הצדיקים רוצים שקרוביהם יתכבדו על ידם, ולכן אף שכל בית ירבעם היו רשעים בכל זאת ראוי להספיד את אותו בן הצדיק של ירבעם מאחר שזה רצוננו.

תא שמע: נאמר "לא יספדו ולא יקברו".

ואם ההספד משום כבוד החיים, מדוע שלא יספידו את הרשעים, והלא יש מבין הקרובים שהם צדיקים שראוי לכבדם?

ודוחה הגמרא: לא ניהא לצדיקיא דמייקרי ברשיעייא הצדיקים אינם רוצים להתכבד ברשעים, ולכן אין להספיד את הרשעים אף שקרוביהם צדיקים.

תא שמע: אמר ירמיה לצדקיה [ירמיה לד ה] "בשלום תמות ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים אשר היו לפניך כן ישרפו לך [שהיו נוהגים לשרוף את מטתו של המלך וכל חפציו האישיים לאחר מותו מפני כבודו] והוי אדון יספדו לך".

ואי אמרת משום יקרא דחיי הוא, מאי נפקא ליה מיניה מה תועלת לצדקיהו בהספד עליו שירמיה בישרו על כך?

ודוחה הגמרא: הכי קאמר ליה ירמיה: לייקרו ביך ישראל כי היכי דמתייקרי באבהתך שירמיה בישרו שעם ישראל יתכבד בהספדו כשם שהתכבד בהספד אבותיו (147).

תא שמע: נאמר בתהלים [טו] במזמור "מי א-מ יגור באהליך". ובין המעלות מונה שם "נבזה בעיניו נמאס".

ודרשינן: זה חזקיהו מלך יהודה שגירר עצמות אביו אחז המלך על מטה של חבלים. שקבר אותו בבזיון לעיני כל משום שהיה רשע ורצה שילמדו אחרים מזה מוסר, ולא חס חזקיהו על כבודו אלא היה "נבזה בעיניו נמאס" שביזה את עצמו מפני קידוש

שרה, משמע שהעיכוב היה בגלל הספדה. מהרש"א.

147. וכן זה שהגמרא אומרת בשבת [קנג א] "אחים בהספידא דהתם קאימנא" הוא מטעם זה

146. ואין לומר שהשהו אותה משום שלא היה מקום לקבורתה כמשמעות הכתובים שהוצרך אברהם להשתדל על מקום קבורתה, שאם כן היה צריך לומר ויבא אברהם לקבור את שרה, ולמה הזכיר ביאתו של אברהם לגבי ההספד של

השם. (148)

ואי אמרת שכל הכבוד שעושים למת הוא משום יקרא דחיי הוא, בשביל החיים, מאי טעמא עביד הכי? למה ביזה חזקיהו את החיים? (149)

ודוחה הגמרא: עשה כן כי היכי דתיהוי ליה כפרה לאבוה כדי שיהא לאביו כפרה על ידי הבזיון. (150)

ומקשה הגמרא: וכי משום כפרה דאבוה משהו ליה ליקרא דישראל איך היה מותר לו לבזות את כל ישראל, בגלל שרצה שיהא לאביו כפרה?

ומתרצת הגמרא: ישראל גופייהו ניהא להו שיהא לו כפרה דמיחלי יקרייהו לגביה ולכן הם מחלו על כבודם.

תא שמע: רבי ציוה את בניו לפני מותו ואמר להן שכאשר יובילו את מטתו מביתו שבציפורי בדרך למקום קבורתו בבית שערים: אל תספדוני בעיירות קטנות שבדרך אלא רק בערים גדולות שיש שם הרבה אנשים ומתאספים שם גם מבני העיירות הקטנות.

ואי אמרת שההספד יקרא דחיי, מאי נפקא ליה מינח? מה איכפת לרבי שההספד יתקיים

של חבלים?

תירץ בתוס' הרא"ש שמכאן ראייה שמלך שאני שלגביו ודאי הוא בזיון כשלא נוהגים בו בכבוד הראוי וכפי שנתבאר בהערה 143. ובתורת חיים מתרץ, שכל הספק בהספד אם הוא יקרא דחיי או דשכבי זה רק בחלילים ומקוננות אבל גרירה על מטה של חבלים ודאי זוהו בזיון גם למת, והגמרא פושטת שאם גרירת חבלים אין בה משום בזיון לחיים כל שכן שהבאת חלילים ומקוננות אינה לכבוד החיים, ועל זה דוחה הגמרא שחזקיה עשה כן משום שתהא כפרה לאביו שאף אם הספד הוא יקרא דחיי מכל מקום, גרירה על מטה של חבלים יש בה בזיון גם למת ולכן היא מכפרת עליו. [וצריך לומר לפי זה כפירוש התוס' בהערה 136 שסימן יפה שלא נקבר היינו שלא נקבר כהלכה, ולא שלא נקבר לגמרי שאם כן גם משם אין ראייה].

והנצי"ב מתרץ, שלכן כתב רש"י שחזקיה ביזה את אביו לעין כל כדי שילמדו אחרים מוסר מזה, נתגלגל על ידו זכות לאחרים ולכן היה לו כפרה.

שניחא לנפטר שיתכבדו בו ישראל. תוס' הרא"ש.

148. ולא עבר על מצות כיבוד אב משום שנאמר "ונשיא בעמך לא תאור" שאינו חייב לכבדו אלא בעושה מעשה עמך ולא כשהוא רשע. רש"י.

149. לכאורה קשה, למה לא תירץ כאן כמו לעיל שלא ניחא להו לצדיקים להתכבד ברשעים?

יש לומר שמלך שאני שכל ישראל רוצים להתכבד בו.

ועוד שאף אם אינם רוצים להתכבד ברשעים, מכל מקום, אינם רוצים להתבזות בכגון גרירה על מטה של חבלים שהוא בזיון לחיים. הרי"ף בעין יעקב.

150. לכאורה קשה, מזה גופא אפשר להוכיח שיקרא דשכבי הוא, שהרי לפי המסקנא נפשטה האיבעיא רק מזה שסימן יפה למת שיש לו כפרה בכך שלא נקבר, והרי זה ממש כמו שנאמר כאן שהיה לו כפרה בכך שנגרר על מטה

אבל הכא שהוא דוחה את הקבורה בשביל כבוד הקרובים החיים כיון דלית ביה בזיון למת לא אין זה בכלל האיסור.

תא שמע מהא דתניא: הלינו לכבודו, לשמע [לאסוף כמו "וישמע שאול"] עליו מאנשי העיירות שיבאו להספדו, או כדי להביא לו מקוננות שיקוננו עליו, או כדי להביא לו ארון ותכריכין, אינו עובר עליו בלא תעשה.

לפי שכל העושה כן אינו אלא לכבודו של מת.

הרי להדיא שהכבוד הוא בשביל המת.

ודוחה הגמרא: הכי קאמר: כל העושה לכבודו של החי אין בו משום בזיון למת.

תא שמע מהא דתניא: רבי נתן אומר: סימן יפה למת, שנפרעין ממנו לאחר מיתה בעולם הזה, שעל ידי זה יש לו כפרה.

כגון מת שלא נספד, (151) ולא נקבר, או שחיה גוררתו, או שהיו גשמים מזלפין על מטתו, זהו סימן יפה למת.

שמע מינה: יקרא דשכבי הוא שאם הכבוד לא היה בשביל המת, גם הבזיון לא היה נוגע לו, ומדוע הוא מכפר עליו? (152)

בנוכחות עם רב, שהרי הכבוד הוא רק בשבילם?

ודוחה הגמרא: קסבר רבי ליתייקרו ביה ישראל טפי הוא רצה שעם ישראל יתכבד יותר בהספדו על ידי שישתתפו בו רבים.

תא שמע: שנינו במשנתנו: הלינו את המת לכבודו להביא לו ארון ותכריכין אינו עובר עליו.

מאי לאו האם "לכבודו" האמור כאן אין פירושו לכבודו של מת?

הרי שהכבוד שעושים למת הוא למענו.

ודוחה הגמרא: לא! אלא "לכבודו" היינו לכבודו של החי.

ומקשה הגמרא: וכי משום כבודו של חי מבית [מלין] ליה למת?

ומתרצת הגמרא: אין! באופן כזה אכן מותר להלין את המת, שהרי כי אמר רחמנא "לא תלין נבלתו על העין" [שממנו למדים גם לשאר כל המתים שאסור להלינם] רק דומיא [בדומה] דתלוי דאית ביה בזיון שהוא דוחה סתם את הקבורה ומשאיר אותו תלוי כי לא איכפת לו ממנו, והרי זה בזיון למת.

151. הוא סימן יפה כשלא נספד משום שהעונש הזה מכפר לו.

152. וגם נפשטה האיבעיא הקודמת שקבורה משום בזיון, שהרי נאמר גם שסימן יפה לו שלא נקבר, ואם קבורה משום כפרה איך יתכן שיהא סימן יפה לו שלא יקבר ולא יהא לו כפרה, אלא ודאי הוא משום בזיון והיינו בזיון המת, ובוזה שלא נקבר ונתבזה יש לו כפרה.

151. יש מהראשונים שביארו שאין הכוונה שלא נספד כלל שהרי זו מדת הרשעים כמו שנאמר "לא יספדו ולא יקברו" אלא שלא נספד כהלכה וכמו שביארו בתוס' לגבי "לא נקבר" שלא נקבר לפי כבודו ראה הערה 136.

והר"ן מפרש שלא נספד היינו שלא נספד כלל אלא שיש הבדל שלגבי רשעים מניעת ההספד הוא אמנם עונש לבזותם אך אינו מספיק בכדי למרק את עונותיהם, אך לגבי אדם בינוני

שמע מינה!

שנינו במשנה: לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו אלא שתי בתי קברות היו מתוקנין לבית דין אחת לנהרגין ולנחנקין ואחת לנסקלין ונשרפין.

ודנה הגמרא: וכל כך למה מדוע מקפידין על כך שלא יקבר בקברי אבותיו?

ומתרצת הגמרא: לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק. דאמר רבי אחא בר חנינא: מנין שאין קוברין רשע אצל צדיק? (153)

שנאמר [מלכים ב' יג כא] "ויהי הם קוברים איש והנה ראו את הגדוד [של מואב, ומרוב פחד] וישליכו את האיש [שהיה רשע נביא שקר] בקבר אלישע ויגע האיש בעצמות אלישע ויהי ויקם על רגליו".

משום שלא רצה הקדוש ברוך הוא שיקבר הרשע אצל הצדיק לפיכך החייהו. (154)

אמר ליה רב פפא: ודילמא לא בגלל כך הוא קם לתחיה אלא לאיקומוא כדי שתתקיים ברכתו של אליהו לאלישע, שביקש ממנו לפני עלייתו לשמים "ויהי נא פי שנים ברוחך אלי", והשיבו "אם תראה אותי לקח מאתך יהי לך כן".

ואליהו החיה מת אחד והוא בן הצרפתי, ואלישע החיה בחייו את בן השונמית, וכדי שתתקיים בו הברכה "פי שנים" היה צריך להחיות עוד מת אחד, ולכן קם הרשע הזה לתחיה ולא מפני שלא יקבר אצל הצדיק?

אמר ליה רבי אחא בר חנינא: אי הכי, שבגלל ברכתו של אליהו הוא קם לתחיה, היינו דתניא: ממה שנאמר "ויקם על רגליו", משמע שאמנם על רגליו עמד, אך לביתו לא הלך, אלא שלאחר שיצא מקבר אלישע מת שוב. ואם כדברך, שהוא מפני ברכתו של אליהו, היה צריך אלישע להחיותו ממש כמו שהחייה אליהו את בן

למת ששה טפחים?

ותירץ, שמכאן ראייה שהאיסור לקבור שני מתים יחד הוא רק כשקוברים אותם על מנת שלא לפנותו לעולם אבל אם קוברים אותם רק לפי שעה אין צריך להרחיק ביניהם.

והדבר ידוע שבדורות הראשונים היה מנהגם לקבור את המת לזמן מה עד שיתעכל הבשר, ואחר כך היו מלקטין את העצמות וקוברים אותם בקברי אבותם במערות וכוכים, ואותו היום היה נקרא "יום ליקוט עצמות".

והיה משמע לגמרא שאותו האיש נקבר שם רק לפי שעה עד שיתעכל הבשר, שהרי נאמר "ויגע האיש בעצמות אלישע" ולא נאמר "ויגע עצמות האיש בעצמות אלישע" משמע שלא נתעכל הבשר של האיש. ולכן רק בגלל שאין

ומה שאמרו לעיל לפי הצד משום בזיון שהמת אינו יכול לצוות שלא יקברוהו היינו משום שכיון שיש בזה בזיון למת כל שכן שהוא בזיון לחיים שרואים אותו מתבזה ולכן אינו יכול לגרום להם בזיון. יד רמה.

153. וכן צדיק בינוני אין קוברין אותו אצל חסיד גמור ומופלג כדמוכח בכמה מקומות בש"ס. רמב"ן בתורת האדם.

154. הקשה בשאגת אריה החדשות [ין] מה הראיה מכאן דלמא לכן הוא חי משום שהיה קבור בתוך קבר אלישע עצמו כמו שנאמר "ויגע האיש בעצמות אלישע" ובאופן כזה אסור גם בצדיק אצל צדיק שהרי צריך להרחיק בין מת

הצרפתית.

אלא ודאי שהכל היה רק כדי שיסתלק מאלישע לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק.

אמר ליה רב פפא: אם כן, שלא נתקיימה כאן ברכת אליהו **אלא "ויהי נא פי שנים"** שבירכו אליהו **חיכי משכחת לה דאחייא** היכן מצינו שנתקיימה הברכה שהחיה אלישע עוד מת אחד?

אמר ליה רבי יוחנן: שריפא אלישע את צרעת נעמן. שהצרעת היא שקולה כמת.

דכתיב אצל אהרן שביקש ממשה שיתפלל על מרים שתרפא מצרעתה ואמר: **"אל נא תהי כמת"**.

ובכך נתקיימה ברכתו של אליהו שהחיה אלישע את בן השונמית, וגם ריפא את נעמן מצרעתו, שכאילו החיה את המת.

וממשיכה הגמרא לבאר את דברי המשנה שהיו עושים שני בתי קברות, שהטעם הוא:

וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק, כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל, ולכן היה בית קברות נפרד לנהרגין ונחנקין שהם רשעים קלים ובית קברות נפרד לנסקלין ונשרפין שהם רשעים חמורים.⁽¹⁵⁵⁾

ודנה הגמרא: אם כן, **וליתקון ארבע בתי קברות** שהרי הנשרפין הם רשעים קלים ביחס לנסקלין?

ומתרצת הגמרא: **שני בתי קברות גמרא גמירי לה!** כך נאמרה הלכה למשה מסיני שיהא רק שתי בתי קברות.

אמר עזרא אמר רבי יוחנן: אבל חלב בשוגג, והפריש קרבן חטאת,⁽¹⁵⁶⁾ ולפני שהקריבו **המיר דתו**, ובזמן שהוא מומר הקרבן אינו ראוי להקרבה,⁽¹⁵⁷⁾ ואחר כך חזר בו בעל הקרבן מן ההמרה, הרי הואיל והקרבן נדחה

הקרבנות הדין הוא שאם הקריבו אותם שלא לשם בעליהם הם כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה מלבד חטאת שפסולה שלא לשמה. ולכן לא נקט קרבנות אחרים שבהם לא שייך דיחוי שהרי אפשר להקריבם גם כשהבעלים מומר לשם בעלים אחרים ויוכשרו.

וראה שם שיישב את הגמרא דלהלן שמוכיחה מעיר הנדחת והרי שם מדובר בקרבנות אחרים ולא בחטאת שהרי חטאת שמתו בעליה אזלא למיתה, ואם כן לא שייך בהם דיחוי.

157. הגמרא בחולין [ה א] דורשת מהפסוק שאין מקבלין קרבן ממומר. רש"י.

[לקמן הבאנו בפנים מפסוק "זבח רשעים תועבה", וראה רש"י ומשנה למלך הלכות

קוברים רשע אצל צדיק אפילו בהרחקה לכן נעשה נס שנתגלגל עד שנגע באלישע ועל ידי נגיעתו קם לתחיה.

ולא קשיא למה היה צריך נגיעה ולא יכל להחיותו מרחוק, שהרי גם להחיות את בן השונמית היה צריך לנגוע בו.

155. בסנהדרי קטנה הקשה, מה הראיה מחומרת העונש לגבי חומרת העבירה והרי מצינו שרוצח מיתתו בסייף ואילו מחלל שבת הוא בסקילה, ורציחה ודאי עבירה חמורה יותר מחילול שבת שהרי היא משלש עבירות שיהרג ואל יעבור? וראה שם מה שתירץ.

156. בסנהדרי קטנה כתב הטעם שנקט רבי יוחנן חטאת דוקא ולא קרבנות אחרים משום שכול

מלהקריב בזמן שהיו הבעלים מומר – ידחה לעולם! כי היות שנדחה שעה אחת, חל עליו פסול "דיחוי" (158).

איתמר נמי: אמר רבי ירמיה בר אבהו אמר רבי יוחנן: אבל חלב, והפריש קרבן חטאת, ונשתטה, ונפסל הקרבן משום כך להקרבה, (159) וחזר ונשתפה [הבריא], פסול הקרבן, כי הואיל ונדחה מהקרבה בשעה שהיה שוטה – ידחה לעולם!

וצריכי שתי המימרות של רבי יוחנן גם במומר וגם בשוטה. דאי אשמעינן קמייתא בלבד, הייתי אומר שרק במומר נדחה הקרבן לעולם משום דאיהו עצמו דחה נפשיה בידים על ידי המרתו, אבל האי בשוטה דממילא קא דחי שמעצמו נעשה שוטה, אימא כישן דמי ככל אדם הישן בלילה שאין הקרבן נדחה משום כך. (160)

קמשמע לן ששוטה אינו כישן אלא שקרבנו

נדחה מהקרבה.

ואי אשמעינן הכא בשוטה בלבד, הייתי אומר שרק אצלו הקרבן נדחה משום דאין בידו של השוטה לחזור ולהבריא את עצמו, אבל התם במומר דבידו לחזור בתשובה אימא לא מיקרי דיחוי.

לכן צריכא רבי יוחנן להשמיענו את שני האופנים.

אמר רב יוסף: אף אנן נמי תנינא בכרייתא כדעת רבי יוחנן שהואיל ונדחה ידחה:

היו בה בעיר הנדחת קדשים, הרי שלא חל עליהם דין עיר הנדחת ששורפין את כל מה שבתוכה, משום שנאמר "ואת כל שללה תקברין", וקדשים הם שלל שמים ולא "שללה".

ובכל זאת אם היו אלו קדשי מזבח קרבנות

שגגות פרק ג, וראה עוד ר"ן.]

אותו לרצונו" רש"י.

158. רבי יוחנן לשיטתו שסובר דיחוי מעיקרא הוי דיחוי היה יכול להשמיענו רבותא יותר גדולה שאפילו הפריש את הקרבן כשכבר היה מומר הוא נדחה, אף על פי שהוא דחוי מעיקרא, שהוא דיחוי יותר קל, שהרי יש אמוראים הסוברים שלא הוי דיחוי כלל?

אלא שאורחא דמילתא נקט שהמומר אין דרכו להפריש קרבן לכן נקט שהמיר לאחר שהפריש את הקרבן.

ועוד משום שלגבי נשתטה לא היה יכול להשמיענו רק שהפריש ואחר כך נשתטה שהרי שוטה שהפריש קרבן אין ההקדש חל כלל. תוס' ד"ה אכל.

159. ששוטה אינו בר כפרה שנאמר "יקריב

160. אינו דומה ממש לישן שהרי ישן ראוי להקריב עליו קרבן אפילו כשהוא ישן, וראיה לכך מהמשנה בגיטין שהשולח חטאתו ממדינת הים מקריבין אותו בחזקת שהוא קיים ואין חוששין שמא הוא ישן עתה.

אלא כוונת הגמרא שגם אילו ישן לא היה ראוי להקרבה אין עליו שם דיחוי כיון שהוא מתעורר מעצמו, כך גם שוטה מבריא מעצמו. תוס' ד"ה אימא.

ורבינו יונה כתב שלעולם ישן אינו בר הקרבה, והשולח חטאתו אפשר לומר שמקריבין אותו רק בשעה שאין דרך בני אדם לישן.

גם ביד רמה כתב שאין ראוי להקריב לישן קרבן עד שיעור ד"לרצונו" כתיב.

ודוחה הגמרא את הראיה: **אמר ליה אביי** לרב יוסף: **מי סברת שמי שמת מתוך רשעו הוא ליה כפרה** על ידי המיתה בלבד, עד שאתה אומר שאנשי עיר הנדחת ודאי נתכפר להם במיתתם?

אין הדבר כן אלא מי שמת מתוך רשעו, לא הוא ליה כפרה! ואם כן אין ראה לרבי יוחנן מקרבנות אנשי עיר הנדחת משום שגם לאחר שנהרגו הבעלים עדיין הקרבן פסול משום "זבח רשעים תועבה".⁽¹⁶³⁾

דתני רב שמעיה: יכול הייתי לומר כי מה שנאמר שכהן מותר לו ליטמא לקרוביו שמתו, אפילו פירשו אבותיו של הכהן מדרכי ציבור, כגון שנעשה אביו מומר יטמא לו?

תלמוד לומר "לנפש לא יטמא בעמיו, כי אם לשאר הקרוב אליו". ודרשינן מ"בעמיו", שרק בעושה מעשה עמיו, אז יטמא לשאריו,

של אנשי העיר ואפילו עולות ושלמי נדבה,⁽¹⁶¹⁾ אי אפשר להקריבם על גבי המזבח משום שנאמר "זבח רשעים תועבה", אלא ימותו שכוונסים אותם לכיפה ומאכילים אותם שעורים עד שכריסם מתבקעת.

ורק אם הם קדשי בדק הבית, יפרו כשאר קדשי בדק הבית, ולאחר פדייה הם יוצאים לחולין ומותרים באכילה.

והוינן בה: קדשי מזבח אמאי ימותו?! הרי כיון דאיקטול, לאחר שנהרגו אנשי עיר הנדחת כדין הויא להו כפרה, נתכפר להם עונם,⁽¹⁶²⁾ והקרבן כבר אינו "זבח רשעים", ואם כן, וליסקו לגבורה, מדוע שלא יקריבום על המזבח?

לאו, האם לא משום דאמרינן הואיל ונדהו הקרבנות מהקרבה קודם שנהרגו בעליהם ידהו לעולם. וראה לרבי יוחנן.

לעולם הבא אחר תחיית המתים, ואביי מדבר כל זמן שהם מתים. יד רמה.

גם המנחת חינוך מקשה כן [מצוה שסד כט] שבשלמא לרבא ושאר האמוראים דלהלן אפשר לומר שהתשובה לבד אינה מכפרת בעבירות חמורות כאלו רק ביחד עם המיתה והקבורה או עיכול הבשר אבל לאביי איך יתכן שלא יתכפר לעולם על ידי המיתה שהרי עשו תשובה?

ותירץ, שבאמת התשובה מכפרת אבל רק תשובה גמורה, וזה רק קמי שמיא גליא אם הוא באמת עשה תשובה גמורה אבל אנחנו איננו יודעים מה שבלבו, ואף שאנחנו אומרים לו שיתודה ויעשה תשובה מכל מקום, כיון שהיה רשע עד עתה אם כן שמא אינו מתחרט באמת בלבו. והמשנה אומרת רק שיתנו לו עצה טובה

161. בשלמא חטאות ימותו משום דהוי ליה חטאת שמתו בעליה שאזלא למיתה. יד רמה.

162. ומה שאמרו במשנה בפרק חלק לקמן [קיא ב] שאנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעולם הבא זה רק כשלא הרגו אותם אבל אם דנו אותם והרגו אותם יש להם חלק לעולם הבא. תוס' ד"ה ואמאי.

163. הקשה ביד רמה: הרי נאמר במשנה לעיל [מג ב] שכל המומתין על ידי בית דין מתודין, וכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא, ואיך אפשר לומר שאנשי עיר הנדחת אין להם כפרה אף לאחר מיתה?

יש לומר שאותה משנה יש לפרש שהכוונה

אבל אם הוא רשע, לא יטמא אפילו לשארו. (164)

הרי שהמיתה אינה מכפרת לרשע אם לא חזר בתשובה.

אמר ליה רבא: מי קא מדמית נהרג מתוך רשעו למת מתוך רשעו? (165)

מת מתוך רשעו, כיון דכי אורחיה קמית שמת בצורה טבעית לא הויא ליה כפרה ולכן לא יטמא הכהן לאביו הרשע שמת כדרכו.

אבל נהרג מתוך רשעו כגון אנשי עיר הנדחת כיון דלאו כי אורחיה מית, הויא ליה כפרה.

תדע שכך הוא דכתיב בתהלים [עט] "מוזמור לאסף, אלהים באו גויים בנחלתך טמאו את היכל קדשיך שמו את ירושלים לעיים נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידך לחיתו ארץ".

מאי "עבדיך" ומאי "חסידך" מה ההבדל ביניהם?

לאו האם ההבדל אינו ש"חסידך" הם חסידך ממש, ואילו "עבדיך" הם הנך דמחייבי דינא דמעיקרא שבחיהם היו רשעים וכיון דאיקטול ולאחר שנהרגו על ידי הגויים קרי להו "עבדיך". (166)

הרי שמי שנהרג מתוך רשעו יש לו כפרה.

אמר ליה אבוי: מי קא מדמית הרוגי מלכות ב-תמ שנהרגו על ידי הגויים להרוגי בית דין כגון עיר הנדחת!?

הרוגי מלכות, כיון דשלא בדין קא מיקטלי לכן הויא להו כפרה.

אבל הרוגי בית דין, כיון דבדין קא מיקטלי לא הוי להו כפרה.

ושוב אין ראיה לרבי יוחנן מקרבנות עיר הנדחת שהרי לא נתכפר להם בהריגתן.

תדע שכן הוא דתנן במתניתין על הנהרג על ידי בית דין: לא היו קוברין אותו בקברות אבותיו מפני שאין קוברין רשע אצל צדיק.

ואי סלקא דעתך שכיון דאיקטול הויא להו

מיותר לדרשא זו, הראיה שלא נתכפר להם שהרי אפילו נתכפר להם במיתתם גזירת הכתוב הוא שלא יטמא רק למי שעשה מעשה עמיו בחייו שאם היה מועיל גם מה שהמיתה מכפרת אם כן על מה בא הכתוב והרי תמיד המיתה מכפרת. סנהדרי קטנה.

165. רש"י. משמע שאם עשה תשובה ודאי מכפרת לו המיתה, וראה הערה 163.

166. ולכן כתוב אצל "עבדיך" "מאכל לעוף השמים" שהרי אמרו בכתובות [ל א] שאף על פי שכטלו סנהדרין דין ארבע מיתות לא בטלו, ויש

שיתודה קודם מיתתו וישוב באמת ויתכפר לו, אך אנחנו לא יודעים אם עשה כן באמת. ולכן סובר אבוי שלמעשה אין להקריב את קרבנות עיר הנדחת כי שמא לא עשו תשובה גמורה ועדיין הוא זבח רשעים. ולכן גם אין קוברים אותו בקברי אבותיו כיון שהוא מוחזק כרשע ועל התשובה איננו יודעים אם עשה כדין אם לא, והמיתה עצמה הרי אינה מכפרת. וראה להלן בהערה 169.

164. צריך לומר שהברייתא אינה דורשת מהייתור של "בעמיו" [שהוא בא לדרשא אחרת] אלא ממשמעות הכתוב. שאם היה "בעמיו"